

УДК 811.111'373.43:821.111-344

СЕМАНТИЧНІ НЕОЛОГІЗМИ В АНГЛОМОВНОМУ ДИТЯЧОМУ ФЕНТЕЗІ

Сеньків О.М., Петриця Л.І.

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

У статті розглянуто індивідуально-авторські неологізми утворені в результаті дії механізму семантичної деривації. Проаналізовано основні способи творення семантичних неологізмів. Схарактеризовано особливості їх утворення в англomовному дитячому фентезі (на прикладі творів К. Валенте та Дж. К. Роулінг). Визначено продуктивний механізм семантичної деривації у виокремлених для аналізу творах. Простежено частотність використання семантичних неологізмів у порівнянні з іншими способами утворення онімів-неологізмів.

Ключові слова: онім, фентезі, семантичний неологізм, К. Валенте, Дж. К. Роулінг.

Постановка проблеми. Характерною рисою жанру фентезі є наявність вторинного (ірреального) світу. Відповідно для нової реальності необхідні нові номінативні одиниці. Тому автори цього жанру створюють цілковито новий світ з безліччю незаних до цього понять, об'єктів та явищ, які потребують нових назв.

Традиційно для творення нових слів письменники в першу чергу вдаються до наявних в мові продуктивних словотвірних моделей. Проте інколи морфологічного способу недостатньо тоді автори вдаються до семантичної деривації. Тобто процес мовної економії «стимулює» мовну креативність письменників [3, с. 114].

Актуальність дослідження визначається зацікавленістю лінгвістів проблемою мовотворчості письменників жанру фентезі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ступінь дослідження жанру фентезі зазначено у попередній розвідці [4]. Варто також зазначити дослідження І. Александрук, котра досліджувала механізми творення нових слів у фентезійному дискурсі [1]. Семантичні неологізми досліджували Я. Снісаренко [5], Н. Тропина [6], А. Янков [7] тощо.

Цілі статті:

- проаналізувати основні механізми семантичної деривації;
- виявити та схарактеризувати семантичні неологізми у виокремлених для аналізу творах представників англomовного дитячого фентезі.

Виклад основного матеріалу. Питання наявності семантики у онімах завжди викликало дискусію серед дослідників. Наприклад, представники польської ономастичної школи «дотримуються ідеї про відсутність семантики» у власних іменах.

Є. Курилович зазначав, що «замість того, щоб просто означати, як усі загальні назви, власне ім'я називає». Інші дослідники визнають наявність семантики у онімах. А. Критенко, відзначаючи семантичну наповненість онімів, поділяв власні назви «на дві різко розмежовані групи: назви з багатою семантикою і назви з бідною семантикою» [2, с. 10]. У даному дослідженні розділяємо погляди А. Критенка.

Семантичний спосіб відіграє важливу роль у творенні онімів у фентезійному дискурсі. До семантичних способів словотвору відносять: *переоосмислення лексичного значення слова*, *метафоричне* та *метонімічне перенесення*. Ці способи реалізуються у наявності *семантичних неологізмів* [1, с. 64].

Під *семантичними неологізмами* зазвичай розуміють нові лексико-семантичні варіанти слів, які утворилися на основі наявних у мові одиниць або які додаються до вже наявних лексико-семантичних варіантів цих лексичних одиниць [1, с. 64].

Серед семантичних неологізмів виділяють такі варіанти: старі слова, які змінюють своє значення, втрачаючи ті значення, котрі вони мали раніше; в семантичній структурі слова з'являється ще один лексико-семантичний варіант. У ході дослідження серед семантичних інновацій виявлено обидва варіанти.

Джоан Роулінг – сучасна британська письменниця, котра стала відомою своїми романами про хлопчика чарівника.

У чарівному світі, створеному Дж. Роулінг, також існують грошові одиниці, що мають свої назви. Наприклад, золота монета називається 'galleon', срібна – 'sickle', а звичайна монета – 'knut':

'The gold ones are **Galleons**,' he explained. 'Seventeen silver **Sickles** to a Galleon and twenty-nine **Knuts** to a Sickle, it's easy enough' [14, с. 58].

Слово 'galleon' запозичене з іспанської і вживається на позначення «судна, яке в XV – XVII ст. використовували з торгівельною чи військовою метою». Слово 'sickle' має значення «серп» [1, с. 64]. Таким чином, до вже відомих значень цих слів додалися нові значення, які реалізуються в контексті. *Knut* – ім'я короля Великобританії, який правив у 1016-1035 рр., та відзначався надзвичайною жорстокістю та своєю пристрасстю до збагачення. У цьому прикладі відбулися процеси перекатегоризації та деперсоніфікації. Лексема перейшла з категорії власних назв до категорії загальних назв предметів.

Переоосмислення лексичного значення призводить до перенесення частини значення похідного імені на новоутворену одиницю. В основі переоосмислення значення слова може лежати метафоричне чи метонімічне перенесення.

Метафора (грец. *metaphora* – перенесення) – один із основних тропів поетичного мовлення. У метафорі певні слова та словосполучення розкривають сутність одних явищ та предметів через інші за схожістю чи контрастив [19]. Метафора допомагає пізнати нові явища неіснуючої реальності через асоціативні зв'язки добре відомих фактів та явищ реального світу.

Метафоричне перенесення є найбільш поширеним механізмом *семантичної деривації* серед

неологічних одиниць, що зустрічаються у творах жанру фентезі.

Утворення неологізмів відбувається шляхом перенесення найменування за двома типами: наділення неживих предметів якостями і властивостями осіб чи інших істот, тобто перенесення найменування з живого на неживе; наділення неживих предметів якостями і властивостями інших неживих предметів, тобто перенесення назви з неживого на неживе.

Одна з героїнь Дж. К. Роулінг має прізвисьце *Skeeter Rita*. В англійській мові лексема 'skeeter' вживається для позначення «комара» [1, с. 65]. Даючи їй таке прізвисьце, письменниця підкреслює її здатність до магічних перетворень. Ріта легко перетворювалась на жука: 'Oh not electronic bugs,' said Hermione. 'No, you see... **Rita Skeeter**' – *Hermiones voice trembled with quiet triumph – 'is an unregistered Animagus. She can turn – 'Hermione pulled a small sealed glass jar out other bag. 'into a beetle'* [9, с. 727].

Це прізвисьце яскраво підкреслює таку рису характеру героїні як надокучливість, що теж є типовою рисою комара: *Rita Skeeter's been ferreting around all week, looking for more Ministry mess-ups to report. And now she's found out about poor old Bertha going missing, so that'll be the headline in the Prophet tomorrow* [там само, с. 153].

Таким чином, шляхом метафоричного перенесення зовнішніх характеристик форми та внутрішньої форми виразу «комар, що надокучає» – «людина заважає, дратує» реалізуються певні риси характеру людини. У цьому прикладі спостерігаємо процес перекатегоризації, коли слово із категорії зоонім перейшло в категорію антропонім.

Black Sirius – антропонім, він є представником роду чаклунів, які сповідували ненависть до всіх, хто не володіє магічними здібностями та має сумнівне походження. Сиріус є одним із небагатьох, хто виступив проти усталених сімейних цінностей, за що і був покараний: *Large words at the very top of the tapestry read: The Noble and Most Ancient House of Black. 'You're not on here!' said Harry, after scanning the bottom of the tree closely. 'I used to be there,' said Sirius, pointing at a small, round, charred hole in the tapestry, rather like a cigarette burn. '... Sirius smiled bitterly and ran his fingers through his long, unkempt hair. 'Because I hated the whole lot of them: my parents, with their pure-blood mania, convinced that to be a **Black** made you practically royal: my idiot brother, soft enough to believe them: that's him* [10, с. 111].

Антропонім походить від назви зірки – Сиріуса. Шляхом метафоричного перенесення у антропонімі виявляються характерні ознаки зірки – яскравість та унікальність. Водночас давня шумерська назва зірки Сиріус – «собака сонця» [1, с. 71]. Від неї походить назва сузір'я Великий Пес. Сиріус Блек теж володіє магічною здатністю перетворюватись у собаку. Тому основою метафоричного перенесення виступає форма сузір'я.

У романах Джоан Роулінг порейонім 'nimbus' вживається на позначення марки мітел, якими користуються чарівники як видом магічного транспорту: *Several boys of about Harry's age had their noses pressed against a window with broomsticks in it. 'Look,' Harry heard one of them say,*

*'the new **Nimbus Two Thousand** – fastest ever* [11, с. 56].

Слово *nimbus* потрапило до англійської з латинської і має значення «яскрава хмаринка навколо голови Бога, німб» [1, с. 72-73]. В основі метафоричного перенесення лежить здатність літати в небі. Отже, шляхом метафоричного перенесення у назві предмету можливої реальності реалізуються властивості абстрактного об'єкта.

У романі про Гаррі Поттера хремотонім 'howler' вжито для номінації чарівного предмета: *'What's a **Howler**?' he said. Ron stretched out a shaking hand, eased the envelope from Errol's beak, and slit it open* [8, с. 74].

Howler – лист, якого відправляють чарівники один одному. Його особливістю є те, що він виголошує вголос повідомлення адресанта. В англійській 'howler' має значення «ревун, плаксі» [1, с. 73]. Таким чином, шляхом метафоричного перенесення у цьому слові визначається здатність людини розмовляти або кричати.

Прізвисько вчительки школи магії *Madam Hooch* утворене від назви низькоякісного алкогольного напою, схожого на віскі: *Their teacher, **Madam Hooch**, arrived. She had short, gray hair, and yellow eyes like a hawk* [11, с. 115].

Творення нової лексичної одиниці відбулося завдяки процесу персоніфікації, загальна назва перейшла до категорії онімів. Процес перекатегоризації репрезентовано переходом назви алкогольного напою до категорії онімів. Як і віскі, *Madam Hooch* має неприродний жовтий колір очей. Ознакою метафоричного перенесення виступає колір.

Прізвисько учениці школи магії *Bobbin Melinda* означає «шпульку, механізм швейної машини» [1, с. 73]. У цьому прикладі спостерігаємо процеси перекатегоризації та персоніфікації. Слово із категорії загальних назв перейшло до категорії онімів. Процес перекатегоризації відбувся, коли лексична одиниця 'bobbin' виступила антропонімом. Так у прізвисьці людини чарівного світу передається розмір предмету.

Метонімічне перенесення представлене неологізмом *Axminster*, який вживає Джоан Роулінг у романах про Гаррі Поттера. *Axminster* – порейонім, що позначає літаючі килими, які використовують чарівники як один з видів транспорту: *'I remember my grandfather had an **Axminster** that could seat twelve – but that was before carpets were banned, of course'* [9, с. 91].

Цей порейонім утворено від назви англійського міста Аксмінстер [1, с. 73]. Це місто відоме своїми оригінальними килимами. У магічному світі воно також відоме завдяки своїй продукції. Крім того, у місті розташовані представництва різноманітних торгівельних компаній, які продають магічні транспортні засоби. Таким чином, відбувся перехід слова з категорії топонім в категорію загальних назв. Шляхом метонімічного перенесення назва предмету позначає місце його виготовлення.

Кетрін Валенте – сучасна американська письменниця, що пише твори у жанрі фентезі. Вона відома дилогією «Казки сироти» та серією романів про «Чарівну країну». Варто зазначити, що у своїх творах авторка послуговується здебільшого продуктивними словотвірними моделями сучасної англійської мови для творення онімів

власних творів [4]. Однак у ономастиконі романів К. Валенте можна також трапляються оказіоналізми та номінативні одиниці утворені на основі семантичної деривації. Власне, семантичні неологізми, що наявні у творах письменниці і стали об'єктом лінгвістичного аналізу.

Переосмислення лексичного може базуватись на метафоричному чи метонімічному перенесенні.

Метафоричне перенесення є найбільш поширеним механізмом семантичної деривації серед неологічних одиниць, що зустрічаються у творах жанру фентезі. Метафора допомагає пізнати нові явища вигаданого світу «через асоціативні зв'язки добре відомих фактів та явищ реального світу» [1, с. 68].

Утворення семантичних неологізмів (на основі метафоричного перенесення) відбувається двома шляхами перенесення найменування: наділення неживих предметів властивостями осіб чи інших істот; наділення неживих предметів якостями і властивостями інших неживих предметів. Метафоричне перенесення може базуватись на схожості за: кольором, розміром, формою, характеристиками, функціями [там само, с. 67].

Антропонім з роману К. Валенте – *Hind*: *Hind too wore long strings of beads, but hers were cast from amber pitch, the strange black ruin left behind when amber is burned to make that costly oil which her sister so resembled* [18, с. 86].

Лексична одиниця 'hind' має значення «лань» [1, с. 71]. Подібно до лані, героїня є граційною дівчиною. У наведеному прикладі відбувся процес персоніфікації, тобто перехід з категорії загальної назви у категорію власної назви. Антропонім чарівного світу втілює якості зооніма – грацію та витонченість.

Персонаж у творі «Казки сироти: У містах монет та прянощів» має ім'я *Seven*, що співпадає з числівником в англійській мові зі значенням «сім»: *...lonely shore came a troubled young man who had but one thin and sallow-elbowed arm, and he was the seventh son of a seventh son, so naturally, he was named Seven* [18, с. 6].

Вибір імені героя зумовлений контекстом твору. В ірреальному світі згідно традиції кожен сьомий син, в якого народжується сьомий син, називає його *Seven*. Завдяки дії когнітивного механізму асоціації за кількістю лексична одиниця 'seven' набула нового значення. Окрім того, у ну-

мерології число сім вважається магічним і часто пов'язане з часом і простором.

Ім'я троля у творі «Хлопець, який загубив Чарівну країну» – *Hawthorn*, тобто «глід»: *Once upon a time, a troll named Hawthorn lived very happily indeed in his mother's house, where he juggled the same green and violet gemstones and matching queens' crowns every day, slept on the same weather-beaten stone, and played with the same huge and cantankerous toad* [15, с. 3].

У своїй творчості К. Валенте часто використовує міфологію. Вважаємо, що вибір даного імені є також вмотивованим. Оскільки кельти вважали глід деревом примусової цнотливості. Молодого троля викрадають з Чарівної країни і переносять у місто Чикаго, де він стає «людським» хлопцем. Чикаго для нього – химерне містом, бо все одно він споглядає на довколишню дійсність через «очі троля». Залишений з людською сім'єю, він бореться зі своєю природою троля. Тобто у даному випадку відбувся перехід з назви рослини у власне ім'я.

Ім'я дівчини *Jacquard* з роману «Дівчина, яка мчала Чарівною країною аж додому» означає назву тканини «жаккард»: *Jacquard grinned. Her lips had ribbons carved into them, all tied in smart bows* [17, с. 30].

У творі *Jacquard*, це – залізна леді, котра до помає одягатись головній героїні. Жаккард – міцна тканина. Тобто у цьому випадку відбувається перенесення на основі схожості – міцності.

Ім'я *Mr. Map* (в перекладі означає «карта») також не є випадковим у творі. Письменниця використовує його, щоб позначити зацікавлення героя – карти: *Mr. Map licked his pen – his tongue was all black with ink, and the pen's bristles filled up with it. He returned to his map* [16, с. 168].

Висновки. В ході даного дослідження та в попередніх встановлено, що семантична деривація виявилась другим продуктивним способом творення онімів-неологізмів (35,5%) у творах Джоан Роулінг та Кетрін Валенте (проаналізовано 250 одиниць відібраних методом наскрізної вибірки). Найбільш поширеним механізмом семантичної деривації виступило метафоричне перенесення.

Перспективи подальших досліджень. Перспективним вважається дослідження мовотворчості інших представників англійської мови фентезі.

Список літератури:

1. Александрук І. Вербалізація можливих світів у жанрі фентезі (на матеріалі творів сучасних англійських та американських авторів): дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 / І. Александрук. – Рівне, 2011. – 255 с.
2. Бока О. Актуалізація власних імен у казковому дискурсі / О. Бока, Т. Барсук // Вісник СумДУ. Серія «Філологія». – № 1. – Суми, 2008. – С. 9-14.
3. Ємчура Н. Неологізація чеської суспільно-політичної лексики кінця ХХ – початку ХХІ століть: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.03 / Ємчура Наталія Романівна. – Львів, 2015. – 276 с.
4. Сеньків О. Індивідуально-авторська власна назва у англійському дитячому фентезі / О. Сеньків // Науковий Вісник МГУ. Серія «Філологія». – Том 2, Вип. 27. – Одеса, 2017. – С. 121-125.
5. Снісаренко Я. Семантичний аналіз суспільно-політичної лексики української та англійської мов / Я. Снісаренко // Наукові записки. – Серія Філол. науки. – Вип. 89(3). – Кіровоград, 2010. – С. 204-208.
6. Тропина Н. Семантическая деривация: мультипарадигмальное исследование: монография / Н. Тропина. – Херсон: Херсон. держ. ун-т, 2003. – 332 с.
7. Янков А. Семантичні неологізми суспільно-політичного змісту в англійській мові (на рубежі століть) / А. Янков // Актуальні проблеми іноземної філології. – К., 2008. – С. 37-44.
8. Rowling J. K. Harry Potter and the Chamber of Secrets. London: Bloomsbury / Rowling Joanne Kathleen. – London: Bloomsbury, 1998. – 251 p.

9. Rowling J. K. Harry Potter and the Goblet of Fire. London: Bloomsbury / Rowling Joanne Kathleen. – London: Bloomsbury, 2000. – 636 p.
10. Rowling J. K. Harry Potter and the Order of the Phoenix. London: Bloomsbury / Rowling Joanne Kathleen. – London: Bloomsbury, 2010. – 956 p.
11. Rowling J. K. Harry Potter and the Philosopher's Stone / Rowling Joanne Kathleen. – London: Bloomsbury, 1997. – 223 p.
12. Rowling J. K. Harry Potter and the Deathly Hallows. London: Bloomsbury / Rowling Joanne Kathleen. – London: Bloomsbury, 2010. – 831 p.
13. Rowling J. K. Harry Potter and the Half-Blood Prince. London: Bloomsbury / Rowling Joanne Kathleen. – London: Bloomsbury, 2010. – 768 p.
14. Rowling J. K. Harry Potter and the Prisoner of Azkaban. London: Bloomsbury / Rowling Joanne Kathleen. – London: Bloomsbury, 1999. – 317 p.
15. Valente C. M. The Boy Who Lost Fairyland / Catherynne M. Valente. – Feiwel and Friends, 2015. – 240 p.
16. Valente C. M. The Girl Who Circumnavigated Fairyland in a Ship of Her Own Making / Catherynne M. Valente. – Feiwel and Friends, 2011. – 247 p.
17. Valente C. M. The Girl Who Raced Fairyland All the Way Home / Catherynne M. Valente. – Feiwel and Friends, 2016 – 308 p.
18. Valente C. M. The Orphan's Tales: in the Cities of Coin and Spice [Електронний ресурс] / Catherynne M. Valente. – 2007. – Режим доступу до роману: http://www.greylib.su/?category=englishengfan&altname=the_orphans_tales_in_the_cities_of_coin_and_spice.
19. Wikipedia [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.wikipedia.org>.

Сеньків О.М., Петрица Л.І.

Дрогобычський державний педагогічний університет імені Івана Франка

СЕМАНТИЧЕСКИЕ НЕОЛОГИЗМЫ В АНГЛОЯЗЫЧНОМ ДЕТСКОМ ФЭНТЕЗИ

Аннотация

В статье рассмотрены индивидуально-авторские неологизмы образованы в результате действия механизма семантической деривации. Проанализированы основные способы создания семантических неологизмов. Охарактеризованы особенности их образования в англоязычном детском фэнтези (на примере произведений К. Валенте и Дж. К. Роулинг). Определены производительный механизм семантической деривации в выделенных для анализа произведениях. Прослежена частотность использования семантических неологизмов по сравнению с другими способами образования онимов-неологизмов.

Ключевые слова: оним, фэнтези, семантический неологизм, К. Валенте, Дж. К. Роулинг.

Sen'kiv O.M., Petrytsya L.I.

Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University

SEMANTIC NEOLOGISMS IN ENGLISH CHILDREN'S FANTASY NOVELS

Summary

The article focuses on authorisms created by semantic change. It has been analysed ways of creating semantic neologisms. It has been shown peculiarities of their creation in the English fantasy literature (in the works of C. Valente and J. K. Rowling). It has been defined productive mechanism of semantic change in the works chosen for analysis. The article shows the frequency of using semantic neologism in the given works.

Keywords: proper name, fantasy, semantic neologisms, C. Valente, J. K. Rowling.